

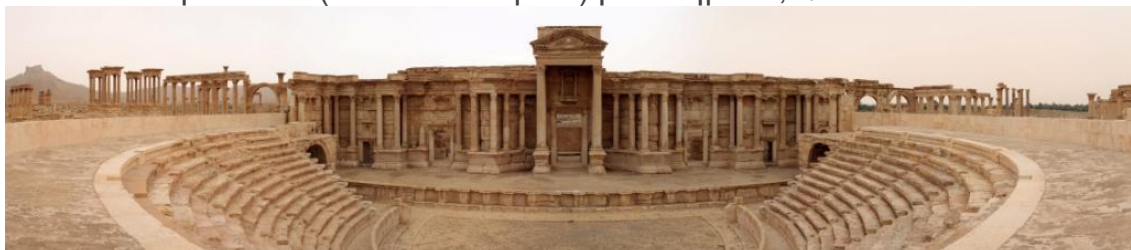
פלמירה תדמור והמדינה האיטלקית

כותב: אלון שביט מנכ"ל מכון ישראלי לארכיאולוגיה

תדמור נמצאת במדבר הסורי בסמוך לנהר הפרת. המקורות ההיסטוריים אודות העיר, אשר ראשיתם כבר מלפני כ-4,000 שנים, מעידים על עושרה של העיר בהיותה תחנת דרכים חשובה על הדרך המדברית בין מסופוטמיה לסוריה. בספר מלכים, תמר (תדמור) מוזכרת כעיר שפותחה על ידי המלך שלמה (מל"א ט': יח). יתכן שה'תמר' היה מקור שמה היווני - פלמירה. מיקומה של תדמור בין הממלכה הפארית לאימפריה הרומית הפך ליתרון כלכלי אדיר לעיר החל בימי אוגוסטוס קיסר, אז החלו לשרור יחסי שלום בין המעצמות. העיר שימשה כצומת מרכזי לסחורות בין המזרח הרחוק לאגן הים התיכון. עיקר פריחתה ועושרה של העיר החל מהכרזתה כעיר חופשית, על ידי הקיסר אדריאנוס, בשנת 129 ועד לשלהי המאה ה-3. בשנת 272 לספירה החליט הקיסר אוריליאנוס לחסל את כוחה ואת עצמאותה של העיר. ניסיון מרד של תושביה הביא לתגובת נגד אלימה של הרומים אשר הרגו רבים מהתושבים וגרמו הרס רב לעיר, ממנו לא התאוששה. בזכות היותה נווה מדבר בעל מקור מים יציב, המשך הישוב בעיר תדמור. בימי הביניים אף הייתה בו קהילה יהודית על פי עדותו של בנימין מטודילה

פרשת גילוייה של תדמור מרתקת בפני עצמה. כבר במאה ה-17 ניסו אירופאים אחדים להגיע לעיר ולחקור את צפונותיה, אך בדואים שחיו בתחומה עשו כל שביכולתם למנוע את ביקורי הסקרנים. בשנת 1751 הגיעו שלושה חוקרים אנגלים לחורבות העיר וחקרו אותה בצורה יסודית. שנתיים לאחר מכן פרסמו את הממצאים בהם תיאור הכתובות המפורסמות של תדמור וכן תחריטים שתארו את המבנים המונומנטליים שנותרו בין החורבות. מבין שורות הכתובות עלה שמה של המלכה זינוביה האגדית, אשר משלה בממלכת תדמור הסורית שחתרה לעצמאות מהאימפריה הרומית, במאה ה-3 לספירה. במהלך המאה ה-20 פעלו בעיר תדמור משלחות מחקר רבות ובוצעו בה עבודות שימור ושחזור של המונומנטים השונים.

אם מזדמן לכם לבקר בתדמור, אל תחמיצו את אחד מהמונומנטים החשובים בה: מתחם בל (בעל). חצר Bal) הינו מתחם מקודש המשלב השפעות מזרחיות ומערביות והוא הוקדש לאל מטרים, מרוצפת בלוחות אבן ומוקפת בקיר מעוטר והיא X210המקדש המשתרעת על 205 מרשימה ביותר. המקדש הוקם במרכז החצר והמקורות ההיסטוריים מלמדים שכותרות העמודים הקורינתיים שהקיפו אותו הוכנו מנחושת וצופו בזהב. שדרת העמודים הארוכה של תדמור משתרעת לאורך כ-1,100 מטרים והיא נחשבת למרשימה מסוגה ברחבי העולם העתיק. השדרה שימשה כציר מרכזי למבני הציבור בעיר. השדרה לא הוקמה בציר ישר, בשל אילוצי השטח, אך מתכנני העיר השכילו להציב מונומנטים מפוארים בנקודות בהן משתנה ציר הרחוב. המזרחי ביניהם הוא שער הניצחון והמערבי הוא הטיטראפילון, אשר היה בנוי מארבע אומנות רבועות שמוקמו בפינות צומת הרחובות. על כל אומנה ניצבו ארבעה עמודים ועליהם הייתה מערכת של כותרות, קורות ועיטורים. מצפון לרחוב העמודים, בין שני המונומנטים שתוארו לעיל, הותקן נימפאון (מזרקת מים מפוארת) ובית מרחץ.

היא השוק העירוני ובניין – מדרום לרחוב ניצב התיאטרון המפואר של העיר, האגורה הסינאט. סמוך למבנים אלה נמצא גם מקדש נבו, מכלול אדריכלי מפואר שכולל מערכת שערים המוליכה לחצר מוקפת עמודים, מזבח ומקדש שניצב על במה מוגבהת וסביבו עמודים בסגנון קורינתי. בצפונה של העיר הוקם מתחם בעל-שמיין, אשר כולל ארבע חצרות ומקדש קטן אשר בחזיתו ארבע עמודים קורינתיים

בקצה המערבי של שדרת העמודים המרכזית נמצא מקדש הקבורה. השתמרותו חלקית, אבל נותרו בו שישה עמודים קורינתיים הנושאים שרידי גמלון משולש. לא ברור למה שימש המקדש, אך כינויו ניתן לו בשל סמיכותו לבית הקברות המפואר ורחב הידיים של העיר. המתחם האחרון אותו נציין הוא מחנה דיוקלטיאנוס, אשר שימש את הצבא הרומי החל בשלהי המאה ה-3. זהו מתחם מתוכנן היטב, כמקובל במחנות צבא רומיים, שנמצא במקום הגבוה ביותר בעיר וממנו תצפית על העיר כולה. בחלקו מהמערבי הוקם פורום מרשים וממנו "עולה גרם מדרגות למקדש שכונה על ידי החופרים: "מקדש אותות הלגיונות בשנת 2013 הוכרזה תדמור כאתר הנתון בסיכון, וזאת בעקבות הלחימה המתמשכת בסוריה. במאי 2015 התבשרנו על מעללי דאע"ש בחורבות תדמור. אמנם לא הגיע לידנו עדות ברורה להרס ממשי של השרידים הרומיים, אבל שרידים מאוחרים יותר, בהם קברים מוסלמיים נהרסו על ידי אנשי דאע"ש. בין השאר פורסם סרטון ווידאו המציג הוצאה להורג המונית שבוצעה בתיאטרון הרומי של תדמור ובמסגרתה נורו למוות מאות מתנגדי דאע"ש, חיילים ואזרחים כשעל מושבי התיאטרון יושבים וצופים אזרחים רבים. מאז 2016 האתר נכבש חזרה ע"י הצבא הסורי וב 2017 דאע"ש שוב כבש אותה ושוב עברה בלחימה נוספת לידי הצבא הסורי.

